

Görünür Olma Arzusu mu Mahremiyet Kaygısı mı? Gençlerde Dijital Mahremiyet Üzerine Bir Değerlendirme

Tuba Gün Çingir*

Fuat Güllüpinar**

* Doç. Dr. / Assoc. Prof.

Adıyaman Üniversitesi, Fen
Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji
Bölümü / Adıyaman
University, Faculty of Arts
and Science, Department of
Sociology
tguncingi@adiyaman.edu.tr
Adıyaman / TÜRKİYE

** Prof. Dr. / Prof.

Anadolu Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji
Bölümü / Anadolu
University, Faculty of
Humanities, Department of
Sociology
fgullupinar@anadolu.edu.tr
Eskişehir / TÜRKİYE

Gönderim / Received: 16

Eylül 2024

Kabul / Accepted: 3 Ocak

2025

Alan Editörü / Field

Editor: Gürcan Şevket

Avcıoğlu

Öz

Araştırma, lise öğrencilerinin dijital mahremiyet konusundaki farkındalık ve kaygılarını öğrencilerin kendi bakış açısı ve deneyimlerini merkeze alarak incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel yöntem ve fenomenolojik desen benimsenerek gerçekleştirilen bu araştırmanın verileri, 2021- 2022 yılları arasında Eskişehir’de 3 farklı okul türünden toplam 42 öğrenciyle yapılan görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin dijital mahremiyet konusunda çoğunlukla bilinçli olduklarını ve çevrimiçi platformlarda gizliliklerini korumak adına çeşitli taktik ve stratejiler kullandıklarını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin sosyal medya kullanımları ve buradaki davranış biçimleri, büyük ölçüde mahremiyet ihlali endişeleri tarafından belirlenmektedir. Mahremiyet konusunda kaygılarını dile getiren öğrencilerin yanı sıra, çevrimiçi ortamlarda yeterince dikkatli davrandıkları inancıyla bu tür kaygıları olmadığını belirten öğrenciler de mevcuttur. Araştırma, gençlerin mahremiyetlerine kayıtsız kalmadığını, görünür olma isteği ile mahremiyet kaygıları arasında bir denge kurduklarını ortaya koymaktadır. Öğrenciler, paylaşımlarını herkese açık şekilde değil, genellikle arkadaş çevreleriyle sınırlandırarak veya belirli kişilere özel olarak yapmaktadır. Araştırma, gençlerin mahremiyet konusunda kayıtsız olmadığını, aksine dijital kimliklerini inşa ederken görünürlük ve gizlilik arasında bir uzlaşma arayışı içinde olduklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Mahremiyet, mahremiyet kaygısı, mahremiyet ihlali, görünür olma arzusu, gözetlenme.

The Desire For Visibility or Privacy Concern? An Assessment of Youth's Digital Privacy

Abstract

The research examines high school students' awareness and concerns about digital privacy by focusing on students' perspectives and experiences. This research, employing a qualitative method and phenomenological design, collected data through interviews with 42 students from three different school types in Eskişehir between 2021 and 2022. The obtained data were then analyzed using the content analysis method. The research findings reveal that high school students are mostly conscious

of digital privacy and use various tactics and strategies to protect their privacy on online platforms. Students' social media use and behaviors are largely determined by concerns about privacy violations. In addition to students who express privacy concerns, some students state that they do not have such concerns, believing that they are being careful enough in online environments. The research reveals that young people are not indifferent to their privacy and that they establish a balance between their desire to be visible and their privacy concerns. Students do not share their posts publicly but generally limit them to their circle of friends or privately to certain people. The research is important in that it shows that young people are not indifferent to privacy but, on the contrary, seek a compromise between visibility and privacy while constructing their digital identities.

Keywords: Privacy, privacy concern, privacy violation, desire for visibility, surveillance.

GİRİŞ

İletişim ve bilgi teknolojisi çağında mahremiyetin kritik bir önem taşıdığı aşikardır. Birleşmiş Milletler tarafından evrensel bir insan hakkı olarak tanınan (Acquisti, Gritzalis, Lambrinoudakis & di Vimercati, 2007, s. ix) mahremiyet “kaçamaklı” (Solove, 2002) ve “esnek” (Allen, 1988) bir kavram olması bakımından oldukça farklı tanımlamalara imkân sunmaktadır. Geleneksel mahremiyet tanımları, mahremiyeti bireyin yalnız kalma hakkı (Acquisti vd., 2007, s. 331) olarak tanımlamaktadırlar. Margulis (1977, s. 10) psikolojik ve etkileşimsel bir yaklaşımla mahremiyeti; “özerkliği artırmak ve/veya savunmasızlığı en aza indirmek amacıyla kişi(ler) ve diğer(ler)i arasındaki işlemlerin tamamen veya kısmen kontrolü” olarak tanımlamıştır. Westin (1967, s. 32) mahremiyeti, “bireylerin, grupların veya kurumların, kendileri hakkındaki bilgilerin ne zaman, nasıl ve ne ölçüde başkalarına iletileceğini kendilerinin belirleme talebi” olarak tanımlamaktadır. Mahremiyet, bireylerin özerkliğini artırması ve kırılganlıklarını minimize etmesi bakımından önemli bir kavramdır (Margulis 2011, s. 10). Mahremiyet evrensel bir kavram olmakla birlikte farklı kültürlerde farklı tezahür eden, oldukça spesifik ve bağlamsal bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Marwick & Boyd, 2014, s. 1054). Palen ve Dourish (2003, s. 3’ten aktaran Marwick & Boyd, 2014, s. 1054) ise, mahremiyeti bir “sınır düzenleme aracı” olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlamaya göre mahremiyet, “yerel fiziksel çevre, hedef kitle, sosyal statü, görev veya amaç, motivasyon ve niyet, [ve] kullanılan bilgi teknolojileri”ne bağlı olarak çok çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Dolayısıyla mahremiyet, “farklı eylem alanları arasındaki sınırların ve bu alanlar içindeki ifşa derecelerinin sürekli yönetimidir” (Marwick & Boyd, 2014, s. 1054).

Mahremiyet, birey ile toplum arasındaki ilişkileri, bireyin haklarını ve mülkiyetin sınırlarını belirlemede kilit bir öneme sahiptir. Bu anlamda mahremiyet hakkı aynı zamanda mahremiyetin sınırlarını belirlemeyi gerektirir (Jarvis, 2011, s. 95). Dubby (aktaran Lyon, 1994, s. 182) mahremiyeti “kamusal alanın gerekli kıldığı zorunluluklardan arınmış bir rahatlatma alanı, kaçış ve bağımsızlık alanı” olarak değerlendirerek mahremiyeti kamusal ve özel alan bağlamında değerlendirmektedir.

Bu çalışmanın amacı lise gençliğinin dijital mahremiyetlerine ilişkin farkındalıklarını ve mahremiyet kaygılarını öğrencilerin kendi bakış açıları ve deneyimlerini merkeze yerleştirerek ortaya koymaktır. Bu kapsamda lise gençliğinin mahremiyet farkındalık ve kaygıları, kamusal ve özel/mahrem alan kavramları çerçevesinde tartışmaya açılmıştır.

Enformasyon, Gözetim ve Mahremiyet

Genel anlamda, kişiler arası ilişkilerde kontrollü olma, benliğin ötekilere karşı açık veya kapalı olması (Göregenli, 2015, s. 62) olarak tanımlanan mahremiyet olgusunda bireyin istemediği etkileşimden kaçınmasını sağlayan temel mekanizma mesafe koymaktır (Sungur & Aydın, 2021, s. 390). Bu mesafeler fiziksel/mekânsal olabileceği gibi daha soyut ve dijital mesafeler de olabilir. Mesafenin tespitinde veyahut mahremiyetin korunması anlamında mevzilenmede kamusal ve özel alan kavramları önem kazanmaktadır. Hall (1966), insanlar arası kişisel mesafeyi incelediği çalışmasında kültür ögesini de göz ardı etmeden mahrem alan, kişisel alan, toplumsal alan ve kamusal alan olmak üzere dört alanın varlığına işaret etmiştir. Ancak kamusal ve özel alan ya da mahrem ve toplumsal alan arasındaki sınırları net bir şekilde tespit etmek mümkün değildir. Bu bulanıklığın sebebi yalnızca kültürel, dini veya tarihsel farklılıklar değil aynı zamanda her bir durumun veya alanın içinde barındırdığı dinamizmdir de. Bu sebeple literatürde bu alanlar arasındaki geçişleri belirtmek üzere yarı kamusal alan veya yarı özel alan gibi kavramsallaştırmaların benimsendiği görülmektedir (Vassilaki & Ekim, 2015, s. 28; Sungur & Aydın, 2021, s. 392) Bu ara alanlar, iki alanı birbirine bağlayan, sosyal etkileşimi ve karşılaşmaları mümkün kılan bir sınır veya eşik görevi görmektedir (Vassilaki & Ekim,

2015, s. 28). Dolayısıyla mahremin veya kamusalın sınırları bir ölçüde değişken, dinamik ve mahremin konusu olan özne tarafından belirlenmektedir.

İnternet teknolojileri ve dijitalleşme ile birlikte mahremiyet/ kamusalılık fiziksel mekânsal bir ayırımla mesafelendirilemeyecek bir şekil almıştır. Dijital mekân, sanal gerçeklik olarak tanımlayabileceğimiz internet teknolojilerinin mümkün kıldığı ağ etkileşimlerine dayalı ortamlar aynı zamanda siber uzam (Gibson, 1984) kavramıyla da karşılanmaktadır. Siber uzam, her türlü bilgi işlemin kişisel bilgisayarlardan, makinelerden buluta taşınmasını ve bu bilgilere wi-fi aracılığı ile ağa bağlanarak herhangi bir araçtan ulaşılabilmesini ifade etmektedir (Andrejevic, 2007, s. 295). Siber uzamda bir kez yer alan, dolaşıma giren veya depolanan bilgiler artık uçucu bir formda değildir ve kullanıcıların çevrimiçi alışveriş pratikleri, webde gezinme kalıpları, kişisel bilgileri, beğenileri ticari pazarlama stratejilerinin bir nesnesine dönüşmüştür, bilgi metalaşmış ve özel mülkiyet olmaktan çıkmıştır (Andrejevic, 2007; Strauß & Nentwich, 2013). Böylelikle bilginin ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) teknolojik, ekonomik, mesleki, uzamsal ve kültürel düzlemde niceliksel ve niteliksel olarak merkezi önemde olduğu enformasyon toplumu (Webster, 2014), kişisel verilerin ticaret malzemesi olarak dolaşıma sokulduğu, işlendiği ve pazarlandığı bir gözetim toplumuna dönüşmüştür (Dolgun, 2005, s. 15).

Gözetim, Lyon (2006, s. 12) tarafından “hakkında veri toplananları etkileme veya idare etme amacıyla tanımlanmış ya da tanımlanmamış herhangi bir kişisel verinin toplanması ve işlenmesi” olarak tanımlanmıştır (Öztürk, 2018, s. 18). Güvenlik gerekçesiyle meşrulaştırılan gözetim, iktidarlar tarafından bir denetleme mekanizması olarak çalışmakta, bir anlamda dijital panoptikon işlevi görmektedir (Dolgun, 2004). Panoptik gözetim, bireylerin fiziksel bir mekânda her an gözetim altında tutulduğu baskıcı bir denetim biçimini ifade etmektedir (Foucault, 2000). Ancak enformasyon toplumunda panoptik gözetim, siber uzamda ve bireyleri baskı altında tutarak değil, genellikle güvenlikleri veya sağlıkları gerekçesiyle veyahut ağa bağlanma, bilgi ve hizmete ulaşmanın karşılığı olarak genellikle kendi rızaları ile verdikleri enformasyon üzerinden gerçekleşmektedir. Dijital panoptik gözetim, dijital ortamdaki verilerin ve gezinme kalıplarına ilişkin algoritmaların yalnızca ticari amaçla gerçekleştirdiği bir gözetim değildir. Bu gözetim, aynı zamanda iktidarlar tarafından toplumları, bireyleri kontrol altında tutmak, denetlemek, yönlendirebilmek amacıyla gerçekleşmektedir. Hükümetler giderek artan bir şekilde çeşitli yasa ve gerekçelerle vatandaşlarının ikametgâh bilgilerinden mali bilgilerine, sağlık bilgilerinden faturalarına kadar her türlü bilgisini toplamaktadır. Bu bilgiler hizmet verimliliği açısından önemli olmakla birlikte “başka verilerle birleştirildiğinde veya bilgi edinme özgürlüğü talebiyle kamuya açıklandığında” kişisel mahremiyeti riske etmektedir (Weber 2015, s. 236). Bireyler hem hükümetler hem de şirketler için hizmetleri karşılığı kişisel verilerini sunmakta, gizlilik ihlallerine rıza göstermektedir (Weber, 2015, s. 34; Andrejevic, 2007, s. 311). Bu noktada karşımıza iki önemli kavram çıkmaktadır: mahremiyet hakkı ve mahremiyet ihlali.

Mahremiyet hakkı, bireylerin kendi hakkındaki verilerin dolaşımını denetleme hakkını ifade ederken mahremiyet ihlali, bu verilerin kişilerin izni alınmadan, yasadışı yollarla çeşitli amaçlar için kullanılmasını ifade etmektedir (Dolgun, 2008). Mahremiyetin bir türü olan veri veya enformasyon/bilgi mahremiyeti (Fischer-Hübner, 2001, s. 6; Strauß & Nentwich, 2013, s. 728), kişisel bilgilerin toplanmasını, depolanmasını, işlenmesini ve dağıtımını kontrol altına almayı ifade eder (Fischer-Hübner, 2001, s. 6). Vatandaşlık hizmetlerinden veya diğer ticari hizmetlerden faydalanırken paylaşılan veyahut online alışveriş, sosyal medya ve çerezler üzerinden toplanan veriler kişisel, mekânsal ve bilgi mahremiyetinin dijital panoptik bir gözetim pratiği ile ihlale açık olduğunu göstermektedir. Ancak dijital gözetim panoptik bir yapıyı çoktan aşmış ve daha geniş kitlelerin gözetimine ve karşılıklı gözetimine açık yeni bir yapıya bürünmüştür. Bu yeni gözetim pratiği, sadece azınlığın çoğunluğu gözetlediği (panoptik) veya çoğunluğun azınlığı gözetlediği (sinoptik) bir yapı değil, tek taraflı

olmayan, herkesin herkes tarafından her an ve her yerde gözetlendiği omniptik bir ortam yaratmıştır (Rosen, 2005). Omniptikon, gözetlenenlerin kendi arzu ve rızalarıyla özel hayatlarını kamuya açarak gözetlendiği bir gözetleme biçimidir ve bu gözetleme, kendini gözetime açma (teşhirci/exhibionist) ve gözetleme (dikizci/voyörist) olmak üzere iki tür eylemi barındırmaktadır (Can & Ulutaş, 2021, s. 11). Herkesin herkesi gözetlediği ve herkes tarafından gözetlendiği dijital dünyada gözetim pratikleri zora ve baskıya dayalı olmayıp tamamen rızaya dayalı ve gönüllülük esaslıdır. Gözetleniyor olmak arzu edilen ve haz veren bir durum halini almış ve güvenlik endişesi yerini büyük ölçüde beğeni endişesine bırakmıştır (Okmeydan, 2017, s. 61). İnternet teknolojileri ve yeni medyanın mekânsal sınırları aşarak bireyleri gözetlemeye ve gözetlenmeye açık kıldığı bu yeni dünyada “mahremiyet” daha önce de belirtildiği gibi önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kullanıcılar yeni medya teknolojilerinin sunduğu avantajlardan kendilerini ifşa ettikleri ölçüde yararlanabilmekte ve ifşa ettikçe de mahremiyetlerini ihlale açık, riskli bir hale getirmektedirler (Margulis, 2011, s. 3).

Mahremiyet ve ifşa arasındaki sınırlar sürekli dinamik bir gerilime sahiptir, çünkü bireyler aynı anda hem açık ve sosyal olmak hem de mahrem olmak ve kendi özerkliğini korumak isteyebilirler (Petronio, 2002, s. 21). Toplumsallık, mahrem ve kamusal arasında konumlanmaktadır ve yeni medya teknolojileri ile mahrem ve kamusalı ayıran sınırlar bulanıklaşmakta ve bu iki alan arasındaki mesafe azalmaktadır (Papacharissi & Gibson, 2011, s. 75). Bauman ve Lyon (2013, s. 22)’un da belirttiği gibi “Özel olan, sayısız “arkadaş” ve rastgele “kullanıcı”larla kutlanmak ve tüketilmek üzere kamusallaşıyor.” Dolayısıyla ev artık mahrem olanın mekânı olmaktan çıkmakta, özel alanı anında kamusala taşıyabilmektedir. İletişim kurma yollarını değiştiren, sınırları anlamayı veya düzenlemeyi zorlaştıran teknolojiler, genellikle mahremiyeti yönetmeyi daha da zorlaştırmaktadır. Nitekim dijital çağ, mahremiyetin kamusala açılmasını ve teşhirini sadece gerekli kılmaz aynı zamanda bir zorunluluk olarak da sunar. Bu kültürün yerleştiği toplumlarda görünür ve şeffaf olmak olumlanan ve olması gereken olarak sunulurken “görünürlüğe tabi olmayan her şeyi şüpheli” (Han, 2017’den aktaran Can & Ulutaş, 2021, s. 21) kılmaktadır. Debord (2006, 39)’un da belirttiği gibi bu toplumda “görünen şey iyidir, iyi olan şey görünür” (Can & Ulutaş, 2021, s. 71). Dolayısıyla insanlar başkaları tarafından göründükleri ve beğenildikleri ölçüde var olduklarını hissetmektedirler (Can & Ulutaş, 2021, s. 35). Dijital ortamda var olmak aynı zamanda görünür olmakla eş değerdir. Fiziksel mekanlarda mahrem olan/tutulan, dışarıya karşı korunan durum, ilişki ve bilgiler dijital mekânda gözler önüne serilmekte, tüm kişisel bilgiler paylaşım unsuru olarak sunulmaktadır. Sosyal medya platformları özel olanı takiplesme, paylaşma ve beğenme eylemleri üzerinden dışarı açmaktadır. Nitekim teknolojik gelişmeler, kendi gelişim ve dönüşüm süreçlerini de yönlendirmekte, bu platformların yapısını ve işleyişini biçimlendirmektedir (Akça & Başer, 2013, s. 21). Bu anlamda dışarının sınırlarını, kullanıcıların güvenlik duvarları ve gizlilik ayarlarını yönetim pratikleri belirlemektedir. Dışarısı bazen yalnızca fiziksel toplumda tanınan ve toplumsal alan olarak tanımlanan alana denk düşebileceği gibi tamamen yabancılardan oluşan bir kamusal alana da denk düşebilir. Dijital ortamlar, fiziksel kamusal alanlardan daha kamusal bir niteliğe de sahip olabilmektedirler (Strauß & Nentwich, 2013, s. 726). Zira ağlar aracılığı ile sürekli bağlantıda olmak, her an etkileşim kurulabilir olmak bireyleri fiziksel mekânda olduklarından daha fazla hareket halinde kılmaktadır. Bireyler fiziksel mekânda mümkün olmayacak şekilde dijital ortamlarda aynı anda birden fazla yerde, çok sayıda kişi ile iletişim ve paylaşım içerisinde olabilmektedirler.

Sonuç olarak dijitalleşmenin sağladığı imkanlar bireylerin sosyal ilişkilerini mekândan bağımsız olarak sürdürebilmesine olanak sağlamakta ve bireyler evlerinden, odalarından tanıdığı ve/ya tanımadığı kişileri takip edebilmekte ve bu kişilerce takip edilebilmektedir. Fiziksel gerçeklikte mahrem ile kamusal olan, büyük ölçüde belirli sınırlarla, gerçek duvarlarla, kilitlerle birbirinden ayrılmakta ve gözetlenme, takip edilme veya teşhir bir tehdit veya suç unsuru olarak görülebilmektedir. Ancak siber uzam ya da bir diğer adıyla sanal gerçeklik, bu eylemlerin temel değer olduğu ve sistemin işleyebilmesi

için gerekli olduğu bir yerdir. Dijital ortamlar ve özellikle sosyal medya uygulamaları üzerinden bireyler en mahrem anlarını bile kendi arzularıyla kamuya açabilmektedir. Dijitalleşme, mahrem olanı ve evi kamuya açmakla birlikte kamusal olanı da özel alana taşıyabilmektedir. Bauman ve Lyon'un (2016, s. 41) ifadesiyle mahremiyet kamusal alanı istila ettiği (Can & Ulutaş, 2021, s. 48) gibi kamusal iş ve işlemler de özel alanda varlık göstermektedir.

Dijitalleşme ve mahremiyet ilişkisine odaklanan literatür oldukça kapsamlıdır. Venkatesh (2016, s. 384), gündelik hayatımızın her alanında kişisel bilgilerimizin çeşitli kuruluşlar tarafından depolandığını ve paylaşıldığını ayrıca bireylerin de yeni medya mecralarında kişisel bilgilerini görünür kıldığını ifade etmiştir. Bu sebeple de çağdaş dünyada mahremiyetin mümkün olmadığını ancak güvenliği sağlamaya çalışabileceğimizi belirtmiştir. PEW Araştırma Merkezi (2013) verilerini paylaşan Venkatesh (2016, s. 384), gençlerin sosyal medya profillerinde geçmişe göre daha fazla kişisel bilgi paylaştıklarını ve çoğu sosyal medya kullanıcısı gencin, verilerine başkalarının erişmesine ilişkin endişe duymadıklarını aktarmıştır. Ayrıca Venkatesh (2016, s. 383), çalışmasında bilgilerin paylaşılmasında çevrimiçi rıza için geçerli paradigmanın "bildirim ve seçim" olduğunu ifade etmiştir. Sosyal medyada gizlilik ayarlarının, gizlilik (mahremiyet) politika ve kullanım sözleşmelerinin çok uzun, ayrıntılı ve ortalama bir vatandaş için anlaşılması zor ve karmaşık olduğunu, bu nedenle kullanıcılar tarafından tamamının veya bir kısmının okunmadığını belirtmiştir.

Barnes (2006), yetişkinlerin mahremiyetlerinin ihlal edilmesinden endişe duyduklarını ancak gençlerin dijital ortamlarda kişisel bilgilerini, mahrem düşünce ve davranışlarını rahatlıkla ortaya serdiğini belirtmiştir. Barnes'in (2006) "mahremiyet paradoksu" (privacy paradox) olarak kavramsallaştırdığı bu durum, ona göre gençlerin internetin kamusal yapısının farkında olmamasından kaynaklanmaktadır. Gençlerle gerçekleştirilen bir diğer araştırma (Magolis & Briggs 2016), tüm katılımcıların çevrimiçi mahremiyetlerinin farkında olduğunu ve mahremiyetin korunması konusunda farklı görüşlere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma, sosyal ağlarda demografik bilgilerini "paylaşan" katılımcıların görülme arzusu taşıdığını ve mahremiyetlerinin ihlal edilmesinden endişe duymadıklarını tespit etmiştir. Ayrıca sosyal ağlarda fiziksel yer paylaşımından dolayı mahremiyet ihlali endişesi yaşayan katılımcıların da kişisel bilgilerini paylaşma konusunda rahat davrandığını bulgulamıştır.

Ancak diğer yandan gençlerin mahremiyetlerini umursamadıkları tezinin gerçeği yansıtmadığını ortaya koyan çok sayıda araştırma da vardır. Madden ve arkadaşlarının (2013), 802 gençle gerçekleştirdiği anket çalışması, gençlerin geçmişe oranla sosyal ağlarda daha fazla bilgi paylaştığını ancak çok az kişinin sosyal medyayı tamamen kamusal bir alan olarak gördüğünü, gençlerin gizlilik ayarlarını yönetme konusunda bilinçli olduğunu, mahremiyetlerini korumak için profillerini kısıtladıklarını, yüzde 60'ının profillerini gizlediğini ve gizlilik yönetimi için çeşitli önlemler aldıklarını göstermiştir. Ancak çalışma verilerine göre kişisel bilgilerine başkalarının erişmesine ilişkin endişe yüksek değildir. Benzer şekilde Hoofnagle, King, Li ve Turow (2010) tarafından 1000 Amerikalı ile gerçekleştirilen çalışma, gençlerin mahremiyete önem vermediği iddiasını yalanlamıştır. Bu araştırmanın sonuçları, gençlerin ve yetişkinlerin mahremiyete verdikleri önemin, gizlilik konusundaki eğilimlerinin ve mahremiyet endişelerinin benzer olduğunu göstermektedir.

Mahremiyet paradoksu kavramını, mahremiyeti koruma arzusu ve izlenim yönetimi endişesi gibi iki karşıt motivasyon arasında bir denge arayışı olarak tanımlayan Utz ve Kramer'e (2009) göre, sosyal medyanın fırsat ve tehlikeleri bireyleri hem gönüllü bilgi ifşasına itmekte hem de kısıtlayıcı tedbirler ve ihtiyata yöneltmektedir. Araştırmacıların üç farklı araştırma sonucunda elde ettikleri bilgilere göre kullanıcıların büyük bir kısmı sosyal medya uygulamalarının varsayılan gizlilik ayarlarını daha kısıtlayıcı ayarlarla değiştirmişlerdir. Ayrıca yüksek mahremiyet endişesinin daha kısıtlayıcı sosyal medya profiline, izlenim yönetimi güdüsünün ve narsizmin daha az kısıtlayıcı ayarlara yol açtığı

tespit edilmiştir. Utz ve Kramer (2009) sosyal medyanın henüz yeni kullanılmaya başladığı zamanlarda insanların hassas bilgilerini daha çok paylaştığını ancak olumsuz sonuçlarının görünür olmasıyla birlikte bu konudaki deneyim, farkındalık ve başa çıkma stratejilerinin ön plana çıktığını savunmuşlardır.

Mahremiyet paradoksunu temel alan başka çalışmalar da (Stuart, Bandara & Levine, 2019) insanların mahremiyetlerini önemsedikleri iddiasına rağmen kişisel bilgilerini açıkça paylaştığı üzerinde durmuşlardır. Bu durum genel olarak mahremiyet kavramına ilişkin bireysel tanımlamalar arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Nitekim Westin (1967), mahremiyete ilişkin sorular aracılığıyla bireyleri; “mahremiyet köktencileri”, “mahremiyet pragmatistleri” ve “mahremiyet kaygısı olmayanlar” olarak sınıflandırır (aktaran Stuart vd., 2019). Bu çalışma insanların büyük çoğunluğunun davranışlarını duruma göre uyarlayan pragmatistlerden oluştuğunu, üçte birinin mahremiyet konusunda köktenci ve yüzde 10’unun bu hususta umursamaz olduğunu tespit etmiştir. Stuart ve arkadaşları (2019), mahremiyetin nesnel, genel geçer ve sürekli aynı biçimde gözlenmediğini, diyalektik, etkileşimsel ve bağlamsal bir şey olarak sürekli değişen ve yeniden düzenlenen sınırlara sahip olduğunu belirtmiştir. Mahremiyet endişesinin sosyal ağları kullanma düzeyini düşürdüğünü, mahremiyete ilişkin tutumların iki uç arasında sürüklenmekten ziyade gizlilik (mahremiyet) ve açıklık (kamusallık) arasında bir sınır yönetme ve müzakere süreci olarak görüldüğünü gösteren başka çalışmalar da mevcuttur (Tüfekçi, 2008).

Marwick ve Boyd (2014) da Amerika’da 166 ergenle gerçekleştirdiği, “gençlerin mahremiyeti umursamadığı” fikrini sorgulayan kapsamlı etnografik çalışmasında, ergenlerin sosyal medyada bilgi paylaşma noktasındaki istekliliklerinin onların mahremiyeti umursamadıklarının kanıtı olarak görülemeyeceğini belirtir. Bu çalışmaya göre, gençler akran grupları içindeki topluluklara katılırken aynı zamanda bir dereceye kadar mahremiyetlerini muhafaza da etmeye çalışırlar. Mahremiyetlerini tamamen kamusal açmazlar, kendi akran gruplarına açarlar, bir diğer deyişle kamusal olmadan kamu içinde olmaya çalışırlar. Yani dijital içeriği sık sık paylaşımları, ayırım gözetmeksizin paylaştıklarını veya yaptıklarının geniş kitlelere yönelik olduğu anlamına gelmez. Çalışma, ergenlerin dijital mahremiyetlerini muhafaza etmek için paylaştıkları çevrimiçi bilgilere kimlerin erişeceğini düzenlenmesi ve paylaşılan içeriğin kısıtlanması gibi birtakım taktik ve stratejiler geliştirdiklerini göstermektedir.

Yöntem

Araştırma deseni

Lise öğrencilerinin ve ergen yaş gruplarının çevrimiçi mahremiyetlerine ele alan hatırı sayılır düzeyde çalışma mevcuttur (Hoofnagle, King, Li & Turow, 2010; Lewis, Kaufman & Christakis, 2008; Madden vd., 2013). Ancak bu çalışmalar genellikle nicel yöntemi esas almış çalışmalardır. Bu araştırma ise çevrimiçi mahremiyete ilişkin farkındalık ve kaygıları öğrencilerin kendi bakış açıları ve deneyimlerini merkeze yerleştirerek değerlendirmeye çalışmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada nitel bir yöntem ve fenomenolojik bir desen benimsenmiştir. “Fenomenoloji ampirik veya teorik gözlemler veya açıklamalar üretmez” (Van Manen, 1990, s. 184). Fenomenolojik araştırmanın temel amacı incelediği sosyal olgunun ne olduğu, nasıl olduğu, ne anlama geldiği ve deneyimleyenler tarafından hangi ortak anlamlarla temsil edildiğini anlamaya çalışmaktır (Bogdan & Biklen, 2007).

Katılımcılar

Nitel araştırmalarda amaç, genelleme yapmak değil, katılımcıların deneyimlerini derinlemesine anlamak ve yorumlamaktır. Bu tür araştırmalarda örneklem büyüklüğünde yeni bir bilgi ve temanın ortaya çıkmadığı “doygunluk” durumu belirleyicidir (Guest, Bunce & Johnson, 2006). Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü ve veri doygunluğunu tartışmaya açan araştırmalar aşağı yukarı

benzer örneklem büyüklüklerine işaret etmişlerdir. Creswell (1998) fenomenolojik bir çalışma için 5 ila 25, Kuzel (1992) maksimum çeşitlilik amaçlayan bir çalışma için 12- 20, Hennik ve Kaiser (2022) 9- 17, Guest ve arkadaşları (2006) ise 6- 12 görüşmenin tematik doygunluk açısından belirleyici görüşme sayıları olduğunu dile getirmişlerdir. Amaçlı örneklemenin çeşitlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örneklemesinin kullanıldığı bu çalışmada Eskişehir’de 3 farklı okul türünde (genel lise, özel lise ve meslek lisesi) toplam 42 görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcı sayısı belirlenirken, hem farklı okul türlerinin temsil edilmesi hem de her okul türü için veri doygunluğuna ulaşılması göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcıların 23’ü kız ve 19’u erkektir.

Tablo 1. Katılımcı Bilgileri

Okul türleri		Genel lise	Özel lise	Meslek lisesi	Toplam
Cinsiyet	Kız	5	14	4	23
	Erkek	2	11	6	19
Toplam		7	25	10	42

Katılımcılar farklı sınıflarda okuyan ve 15- 18 yaş aralığındaki lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Görüşmeler sosyal medya kullanan ve görüşmeye gönüllü olan öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların her birine bir numara verilmiş olup metin içinde isimler yerine bu numaralar kullanılmıştır.

Verilerin toplanması

Görüşmeler araştırmacılar tarafından yüz yüze, okul sınırları içinde, öğrencilerin uygun oldukları zaman dilimlerinde ve okul idaresinin izni ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 40 dakika sürmüş ve tamamı kayıt altına alınmıştır. Görüşme kılavuzu 6 yapılandırılmış demografik sorudan, kullanılan dijital araçlara ve bu araçların kullanım sıklığına ilişkin 4 kısa cevaplı açık uçlu sorudan ve son olarak 20 ana sorudan oluşmaktadır.

Bu çalışmanın amacı lise gençliğinin dijital mahremiyetlerine ilişkin farkındalık ve kaygılarını ortaya koymaktır. Öncelikle; öğrencilerin dijital mahremiyet farkındalıklarını anlamak amacıyla; (1) dijital mahremiyeti nasıl tanımladıkları, (2) sosyal medyayı nasıl bir alan olarak tanımladıkları ve (3) bu platformlarda mahremiyetlerini/gizliliklerini nasıl yönettikleri sorulmuştur. İkinci olarak ise, dijital ortamlarda mahremiyetlerini korumaya ilişkin kaygı ve tutumlarını anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorular ise temel hatlarıyla; (1) sosyal medyada ne tür bilgileri paylaştıkları ya da paylaşmaktan kaçındıkları (2) dijital ortamlarda gizlilik ve güvenliğe ilişkin yaklaşım ve kaygıları (3) gözetlenmeye ve göz önünde olmaya ilişkin yaklaşımlarını anlamayı amaç edinmiştir.

Örneklem grubunun 18 yaş ve altından oluşması ve araştırma konusunun mahremiyet olması birtakım etik gereklilikleri beraberinde getirmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle, Anadolu Üniversitesi araştırma ve yayın kurulundan 17.09.2020 tarihinde etik onay alınmıştır. Bunun yanında veri toplama işleminin Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı liselerde gerçekleştirilebilmesi için gerekli başvurularda bulunulmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlüğü, veri toplama çalışmasına 21.09.2020 tarihli ve E.49907 sayılı araştırma iznini vermiştir. Araştırma 2021- 2022 Akademik yılı bahar yarıyılı boyunca Eskişehir’deki liselerde gerçekleştirilmiştir.

Veri analizi

Veriler fenomenolojik yaklaşıma uygun olarak analiz edilmiştir (Dahlberg vd., 2008). Her bir amacın altında sıralanan kodlar benzerliklerine dayalı olarak kümelenmiş ve kategoriler ve temalardan oluşan anlam birimlerine ulaşılmıştır (Attride-Sterling, 2001). Veri seti farklı zamanlarda 3 farklı araştırmacı tarafından incelenmiş ve veriler en düzenli ve araştırmanın her bir amacını en iyi yansıtacak hale getirilene kadar kategoriler 4 kez değiştirilerek son haline getirilmiştir.

Güven duyulabilirlik/ inandırıncılık

Araştırma amacına uygun olarak maksimum çeşitliliğin sağlanması amacıyla veriler farklı türdeki okullardan ve yukarıda bahsedilen “doygunluk” kriteri esas alınarak yeterli sayıda öğrenciden elde edilmiştir. Veri setinin anlamlı bir hale getirilmesi, kodlama ve kategorileştirmede tutarlılığın sağlanması için araştırmacılar haricinde üçüncü bir uzmandan destek alınmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın temel sınırlılığı okul yöneticilerinin ve öğrencilerin araştırmaya katılmaya ilişkin istek ve zaman kısıtıdır. Genel lise ve meslek lisesinin aksine özel lisede hem yöneticiler mahremiyet konulu bir çalışmayı desteklemeye gönüllü davranmışlar hem de öğrenciler daha yüksek katılım göstermişlerdir. Ancak bu çalışmaların öğrencinin okuldaki boş zamanlarında veya idarenin izniyle ders saatlerinde yapılması ve bunun yarattığı zamanı etkin kullanma sorunu bazı öğrencilerin bu çalışmaya katılımını kısıtlamıştır. Ayrıca belirtmek gerekir ki öğrencilerin tutum, davranış ve kaygılarına ilişkin değerlendirmeleri onların kişisel bildirimlerine dayanmaktadır.

Bulgular

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin dijital mahremiyet farkındalık ve kaygılarını ortaya koymaktır. Bu amaçlar kapsamında toplam 204 kod, 4 kategori ve 2 temel temaya ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan temalar; araştırmanın amaçları doğrultusunda mahremiyet farkındalığı ve mahremiyet kaygısı şeklindedir. Bu temalar altında ise mahremiyetin sınırları, gizlilik yönetimi, mahremiyet kaygısı duymak ve mahremiyet kaygısı duymamak olmak üzere kendisi de çeşitli alt kategorilerden oluşan kategorilere ulaşılmıştır.

Mahremiyet Farkındalığı

Mahremiyet farkındalığı teması; mahremiyetin sınırları ve gizlilik yönetimi olmak üzere başlıca iki kategoriden oluşmaktadır.

Mahremiyetin sınırları: Mahremiyetin sınırları kategorisi, kendi içinde dijital mahremiyetin tanımı ve imkânını ele alan alt kategorilere sahiptir. Buna göre öğrencilerin büyük çoğunluğu dijital mahremiyeti; kişisel bilgilerin, kimlik numarasının, arkadaşlarının, fotoğraflarının, adresinin, konumunun, gönderilerinin ve mesajlaşmaların gizli olması gibi unsurlarla tanımlamışlardır. Bazı öğrenciler ise yüzlerini, soy isimlerini hatta isimlerini mahrem olarak nitelendirmişlerdir. Genel olarak “kişinin başkalarının aşmasını istemediği kendi çizgisi”, “kişinin isteği ve bilgisi dışında bilgilerinin paylaşılmaması”, “kişisel hesabının gizli olması”, “paylaşımların sadece istenilen kişilerce görülmesi”, “dijital güvenliğin sağlanması” gibi ifadeler dijital mahremiyet nedir sorusunun cevapları olmuştur. Bu değerlendirmeler çerçevesinde öğrencilerin dijital ortamları, özellikle sosyal medyayı mahremiyet açısından farklı konumlandığı görülmektedir. Burada üç farklı görüşe ulaşılmıştır. Birinci ve en yaygın görüşe göre, sosyal medya mahrem bir alandır ve öyle de olmalıdır. Bu görüşe sahip öğrenciler sosyal medyayı; istedikleri kişileri ekleyip çıkarabildikleri, kendi dünyalarını kurdukları ancak her şeyin herkesle değil yalnızca belirli kişilerle paylaşıldığı ve paylaşılması gereken, kendilerine ait kişisel, özel bir alan olarak tanımlamışlardır.

Orası benim özel alanım, istediğim olur, istemediğim olmaz, istediğimi eklerim, istediğimi silerim. (G7, Erkek, Çağdaş Lisesi)

İkinci görüşe göre dijital ortamlarda ve sosyal medyada mahremiyet yoktur ve olamaz. Bu görüşü dile getiren öğrencilerin bazıları bu alanın doğası gereği paylaşım yapmayı ve herkesin her şeyi görmesini amaçladığını dolayısıyla bu ortamlarda mahremiyet aranamayacağını belirtmişlerdir. Bu görüşü dile getiren öğrencilerin hemen hepsi sosyal medyanın toplumsal olduğunu, mahremiyeti işgal

ettiğini ve mahremiyetine önem verenin bu mecralarda paylaşım yapmaması gerektiğini dile getirmişleridir.

Yani eğer insan kendi özel dünyasının işgal edilmesini istiyorsa istediğini paylaşabilir. Ama güvenli bir alanda ilerlemek istiyorsa da her şeyini paylaşmamalı. Bence insan kendi mahremiyetini kendi işgal ediyor sosyal medyayla. Mesela yolda bir insanı çevirip konuşmazsınız ama tanımadığınız bir insana sosyal medyada yazabilirsiniz. (G5, Kız, Çağdaş Lisesi)

Orası sosyal medya. Paylaşıyorsan herkes görecektir, özel değil yani. (G4, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Burada özellikle sosyal medya ile sokak arasında gerçekte tanınmayan kişiyle iletişim kurma noktasında bir kıyaslama yapılmakta ve sosyal medya sokaktan daha kamusal ve açık bir alan olarak değerlendirilmektedir. Nitekim bir mekânı kamusal kılan şey isteyen herkesin erişebilmesidir (Madanipour, 2003).

Bir diğer bakış açısına göre ise dijital mahremiyeti bu mecraları kullanım biçimi belirler. Buna göre dijital ortamlar, özellikle sosyal medya bazı durumlarda ve bazıları için mahrem veya kamusal/toplumsal bir alandır. Kimin ne amaçla paylaşım yaptığı, kiminle neyi ne kadar paylaştığının yanı sıra mahremiyeti algılama biçimleri de bu alanları özel veya kamusal kılabilir. Kimilerinin mahrem gördüğü diğerleri için çok da gizli ve mahrem olmayabilmektedir.

Bence birazcık değişken bir şey, yani kimine göre dijital mahremiyet sadece kimlik bilgilerinin gözükmemesidir, kimine göre kendisinin gözükmemesidir, kimine göre hiçbir şeyinin gözükmemesi lazım. Yani o yüzden sosyal medya kişinin bakış açısına göre değişken bir yer. (G10, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Bence o kişiden kişiye ve insanların takip ettiklerine ve takipçilerine göre değişen bir şey. Mesela benim birden fazla hesabım var, her hesabımda farklı şeyler paylaşıyorum. Her şeyimi rahatça paylaşabildiğim ayrı bir hesabım var ama 47 takipçili hesabımda o kadar her şeyimi paylaşmıyorum. (G28, Kız, Atatürk Lisesi)

Burada anahtar kavram sınırlardır. Kimin neyi ne kadar görebildiği veya hangi mecraların dışarıya daha açık olabildiği o alanı özel veya kamusal alan haline getiriyor. Öğrencilerin bazıları Instagram gibi uygulamalarda ana hesapların (main account) yanı sıra bir veya daha fazla özel hesap (private account) açarak paylaşımlarını uygun gördükleri hesaplarda yapıyorlar. Burada mahremiyetin bir derecelendirmeye tabi tutulduğunu, bazı şeylerin daha açık şekilde paylaşılırken bazılarının daha küçük bir iç grupta paylaşıldığı görülmektedir. Bu da bu mecraları, kullanım biçimine göre, mahrem veya kamusal veya yarı kamusal veya yarı özel alanlar haline getirmektedir.

Hesap gizliyse özel alandır. (G13, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Main hesabım da dışarıya kapalı ama private hesabım var, orada daha çok yakın olduklarım oluyor. Diğer hesaplarda sadece tanıştıklarım falan oluyor ya da aile üyelerim. O sebeple main hesapta çok fazla paylaşım yapamıyorum. Private hesabım daha kişisel. (G3, Kız, Çağdaş Lisesi)

Bu ifadeler mahremin sınırlarının birtakım belirleyicileri olduğunu ve belirli bir derecelendirmeye tabi tutulduğunu göstermektedir. Buna göre sosyal medya hesabının gizli olması bu mecraayı mahrem yapabilirken, aynı gizli hesap içerisinde daha çok kişiyle paylaşımın gerçekleştiği ana hesap daha az mahrem özel hesap daha çok mahrem olarak derecelendirilmektedir. Hall'ün (1966) de belirttiği gibi mahrem alanın da kendi içinde farklı kamusal veya mahremiyet derecelerine sahip yerleri bulunmaktadır. Dolayısıyla mahremin sınırları dinamik ve mahremin konusu olan öznenin mahremin neliğine ilişkin algısı tarafından belirlenir.

Gizliliğin yönetimi: Mahremiyet farkındalığı teması altındaki bir diğer kategori gizliliğin yönetimidir. Dijital ortamlarda mahremiyetlerini muhafaza etmeyi bilip bilmediklerini anlamak için öğrencilere gizliliklerini nasıl yönettiği sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar öğrencilerin tamamına yakınının bu konuda oldukça bilinçli olduğunu ve çeşitli stratejiler benimsediklerini göstermiştir. Öğrencilerin aldıkları gizlilik tedbirlerini teknik tedbirler ve paylaşım tedbirleri olarak sınıflamak mümkündür. Aldıkları teknik tedbirlerin başlıcaları; çift faktörlü koruma, zor şifreler koyma, sık sık şifre değiştirme, erişim kısıtlarını ayarlama, misafir oturum açma, gizlilik sözleşmelerini ayrıntılı okuma, kişisel bilgileri otomatik silen uygulamalar kullanma, bilinmeyen uygulamaları indirmeme, başka bilgisayarlarda hesap açmama, hayalet ekran kullanımı, çerezleri yönetme, uygulamaların kamera ve mikrofon erişimlerini denetleme, siber güvenlik yazıları okuma vs. Paylaşım biçimi üzerinden gizlilik ve güvenliğini sağlamaya çalışan öğrenciler ise genellikle, kimlik numarasını, doğum tarihini, soy ismini, açık seçik fotolarını paylaşmadıklarını, hesaplarını gizlediklerini, dışarıdan isteğe kapattıklarını, yabancılarla iletişim kurmadıklarını, bilinmeyen mesaj ve linkleri açmadıklarını, uygulamalara ayrıntılı bilgi vermeme veya bilgileri yanlış girme gibi yöntemlere başvurduklarını belirtmişlerdir. Beklenmedik bir şekilde 42 kişilik örneklemin 22'si sosyal medyada hiç paylaşım yapmadığını, sadece arkadaşlarını takip ettiğini bildirmiştir. Bunlardan 6 tanesi hiçbir şekilde profil fotoğrafı da koymadığını 1'i ise bulanık bir fotoğraf koyduğunu dile getirmiştir. Geri kalan 20 kişinin 11'i aktif olarak paylaşım yaptığını belirtmiş diğerleri ise nadiren paylaşım yaptıklarını ve genelde gönderi (post) paylaşmak yerine geçici olduğu için hikaye (story) attıklarını bildirmişlerdir. Bu öğrenciler az paylaşım yaparak veya hiç paylaşım yapmayarak, bilgilerini eksik hatta yanlış girerek ve dijital ortamlardan olabildiğince uzak durarak gizliliklerini sağlayabileceklerini düşünmektedirler.

Sadece takip amacıyla kullanıyorum hiç gönderi atmıyorum. Kendimi güvende hissetmiyorum açıkçası.
(G27, Kız, Atatürk Lisesi)

Mesela sosyal medyalarımnda çok faktörlü doğrulamayı kullanıyorum güvenlik için. Hesaplarımı takipçilerime özel yapıyorum. Mesela belki ben paranoyaklık yapıyorum ama bir siteye girdiğimde cookilere izin vermiyorum. (G32, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Kendimi korumak için siber güvenlik tedbirlerini ailemle birlikte alıyorum. Siber güvenlik yazıları okuyorum, güvenlik sözleşmelerini okuyorum, izinlerimi, bütün bilgilerimi kontrol ediyorum, özel bilgilerimi paylaşmıyorum, ayrıca ebeveyn kontrolü uygulaması var (Family Link) telefonumda, bu konuda bence yeteri kadar önlem alıyorum. (G11, Kız, Çağdaş Lisesi)

Bu ifadeler göstermektedir ki öğrenciler fiziksel dünyadan daha çok kamusallık imkânı barındıran bu ortamlarda yer almakla birlikte dijital duvarlar, kilitler ve önleyici pratikler aracılığıyla mahremiyetlerinin sınırlarını muhafaza etmeye çalışmakta ve gözetim toplumu karşısında bir savunma seti oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Mahremiyet Kaygısı

Mahremiyet kaygısı teması temel olarak kaygı duyma ve kaygı duymama olmak üzere iki kategoriden oluşmaktadır. Kaygı duyma kategorisi ise mahremiyet ihlali kaygısı, kimlik hırsızlığı kaygısı ve gözetlenme kaygısı olmak üzere kendi içinde alt kategorilere ayrılmaktadır. Kaygı duymama kategorisi, yine kendi içinde tedbire dayalı kaygısızlık, kayıtsızlık ve görünme arzusu olmak üzere üç alt kategoriden oluşmaktadır.

Gizlilik ve güvenliğe ilişkin kaygı duyma: Mahremiyetin ihlali öğrencilerin en çok kaygılandıkları husustur. Mahremiyet farkındalığı teması altında yer alan ve yukarıda değinilen gizlilik yönetimi kategorisinde bahsedilen hiç paylaşım yapmama pratiğinin temelinde mahremiyetin ihlali kaygısı ve bunu muhafaza etme arzusu yatmaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyal medyadaki etkinlik ve pratikleri büyük oranda mahremiyet ihlali kaygısı tarafından şekillenmektedir.

Mahremiyetlerinin ihlal edilme kaygısı duyan öğrenciler paylaşımlarının ve fotoğraflarının ekran görüntüsü alınarak başka amaçlar için ve başka kişiler tarafından kullanılmasından korkmaktadırlar. Dijital araçların dinleme ve gözetleme yaptığı düşüncesi ile bu araçları banyo, tuvalet gibi özel alanlara kesinlikle sokmama, bu araçların yanında özel konular konuşmama, ismini ve soy ismini kullanmadığı sahte hesaplar açarak paylaşım yapma, uygulama kullanma, oyun oynama veya mevcut hesaptaki bilgilerin tamamını sahte girme bu korkunun sebebiyet verdiği oldukça yaygın pratikler olarak ortaya çıkmaktadır. Lise öğrencilerinde mahremiyet ihlaline uğrama kaygısının en yaygın sonuçlarından biri ise yeni bir uygulama indirirken veya bilmediği bir siteye girerken ebeveyne ve diğer aile üyelerine danışmaktır.

En büyük kaygım bir yerden kameradan ya da mikrofondan ulaşip ulaşamayacakları oluyor. Bu da beni çok geriyor. (G11, Kız, Çağdaş Lisesi)

Konuşmalarımın başka insanların eline geçip tehdit amaçlı kullanılmasından korkuyorum veya telefon numaramın veya kimliğimde yazan herhangi bir özel bilgimin başkasının eline geçmesinden korkuyorum. (G15, Kız, Çağdaş Lisesi)

Benim paylaştığım story'e ya da gönderiye SS (screen shot) alıp onun üzerine herhangi bir shop yapıp farklı bir yerde farklı bir şekilde gösterebilir. Öyle bir şey başıma gelmemesi için paylaşım yapmıyorum, ismini kullanmıyorum, herhangi bir özel bilgi vermiyorum, cinsiyetimi bile girmiyorum. (G24, Kız, Çağdaş Lisesi)

Açıkçası psikolojik olarak bunun rahatsızlığını yaşıyorum. Her an her şey olabilir. O kadar güvenmiyorum ki şu telefonlara. Ama ben tedbir alamam, tedbiri uygulamaları yapanlar almalı. Çünkü ben tedbirimi alıyorum yani, uygulamada ne varsa onu yapıyorum koruma olarak. Onun dışında sahte e posta giriyorum yani o derece. (G41, Kız, Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi)

Bazen kaygılı hissediyorum. Uygulamalara pek güvenmiyorum. Kişisel bilgilerim var, fotoğraflarım var, her türlü her yerde kullanılabilir o bilgiler. Mesela fotoğrafların uygunsuz bir yerde görüntülenebilir, bilgilerin başka şey için kötü amaçla kullanılabilir. Eskiden Twitter ve Facebook'um vardı onları bu korkuyla kapattım. Şifremi biraz zor yapmaya çalışıyorum kırılmayacak şekilde. Herkese güvenip takip isteğini kabul etmiyorum. (G40, Kız, Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi)

Kaygı duyulan bir diğer husus kimlik/kişilik hırsızlığına maruz kalmaktır. Mahremiyet ihlali olarak da değerlendirebileceğimiz ancak öğrencilerin ayrıca dikkati çektiği bu korku daha çok internet veya sosyal medya ortamları üzerinden kimlik numara ve bilgilerinin, fotoğraflarının ve hesaplarının çalınması ve başka amaçlar için kullanılmasına ilişkindir. Öğrenciler bu yolla herhangi bir suça bulaştırılmaktan, kendi bilgileri ile başkalarının dolandırılabilir olmasından ve başlarına bir iş gelmesinden korktuklarını ifade etmişlerdir.

Beni en çok korkutan kişisel bilgilerimin bulunup benim üzerime suç işlenmesi. Direkt suç benim üstüme kalırmış gibi geliyor. Sonra bir de hesabımın çalınıp benmişim gibi başkalarına mesaj atılması korkutuyor. (G33, Erkek, Anadolu İmam Hatip Lisesi)

Bir makale okumuştum kişilik hırsızlığı hakkında. Bazı dolandırıcılar sizin sosyal medyaya atığınız fotoğrafları başkalarının aleyhine kullanarak, başkalarını kazıklayarak kullanabiliyor, başkalarıyla sizmiş gibi konuşabiliyor. O yüzden ben yüzümün gözüktüğü videoları veya başkalarının yüzünün gözüktüğü videoları veya resimleri asla sosyal medyaya yüklememeye dikkat ediyorum. (G16, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Bazı alıntılar, öğrencilerin sadece dijital ortamlarda değil fiziksel hayatlarında da bu gibi korkulara sahip olduğunu göstermektedir.

Mesela ben her gün telefonum kayboldu mu, cüzdanım kayboldu mu endişesi yaşıyorum. Her gün 5-6 defa kontrol ediyorum. Çünkü cüzdanımda kimlik kartım, otobüs kartım, kütüphane kartım var. Kimliğim art niyetli birilerinin eline geçse suç işlese üstüme kalır. (G34, Erkek, Anadolu İmam Hatip Lisesi)

Gözetlenme kaygısı gizlilik ve güvenliğe ilişkin kaygılarda tespit edilen kategorilerden bir diğeridir. Öğrencileri tamamına yakını dijital araçlar ve sosyal medya uygulamaları aracılığı ile bu araçlar, bu uygulamanın yaratıcıları, reklam firmaları, devlet kurumları, kendilerini takip eden diğer kişiler, arkadaşlar veya aile üyeleri tarafından gözetlendiğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu kategori altında en çok kaygı duyulan durumlar konum bilgisinin paylaşılması veya bilinmesine ilişkindir. Konum bilgisinin bilinmesi ve paylaşılması noktasında siber güvensizlik kaygısını aşan, fizik gerçekliğe tekabül eden bir kaygı söz konusudur. Bu kaygı konum bilgisi üzerinden gerçek yaşamda gözetlenme, takip edilme, tehdit edilme veya hırsızlığa uğrama kaygısıdır. Bu sebeple bir öğrenci haricinde hiçbir konum bilgisini anlık paylaşmadığını, bazıları ise ev konumunu paylaşmayı dışarıdaki bir konumu paylaşmaktan daha tehlikeli bulduğunu ifade etmişlerdir.

Ben tatile ya da herhangi bir yere gitmeye gittiğim zaman o gün bir story atmam. Bir fotoğraf çekmişimdir çok beğenmişsem bile atmam. Gelirim, birkaç gün geçer sonra atarım. Benim annemler pımpirikli, beni de böyle alıstırdılar eve hırsız girerse falan diye. Konumumu hiç paylaşmam zaten. Paylaşılacaksa da anlık paylaşılmamalı. (G19, Kız, Atatürk Lisesi)

Kişisel bilgilerim, nerede yaşadığım, kaç yaşında olduğum nerde doğduğum nerede büyüdüğüm, evimin nerede olduğu. Özellikle evimin nerede olduğunu ne sosyal medyada ne de gerçek hayatta söylemem. (G23, Erkek, Atatürk Lisesi)

Konum gibi özel bilgileri paylaşmazsın. Mesela çok tanımadığın birileri seni takip ediyordur, sadece isim olarak bildiğin biri. Senin adresini, okuduğun okulu, o gün gittiğin yeri. Onları paylaşmayı tercih etmiyorum. (G22, Erkek, Atatürk Lisesi)

Gözetlenmeye ilişkin kaygılar yalnızca konum bilgisinden kaynaklanmamaktadır. Kullanılan dijital araçların kameralara, fotoğraflara, mikrofona erişimi önemli bir korku kaynağıdır. Ayrıca öğrencilerin pek çoğu telefonların kendilerini dinlediğini, telefonda arattıkları şeyler haricinde konuştukları ürünlerin de reklam olarak karşılırlarına çıktığını ve bundan tedirginlik duyduklarını belirtmişlerdir.

Bilgisayarın kamerasına post-it yapıştırıyorum, özellikle tanınmayan sitelere girdiğimde izleniyormuşum gibi hissediyorum. O yüzden kullanırken kameram kapalı olur. (G20, Kız, Atatürk Lisesi)

Mesela annemle sohbet ederken playstation dedim, reklamları karşıma çıktı. Bu beni biraz endişelendiriyor. Telefon veya bilgisayar yanımdayken konuşmam ben, çok özel bilgilerimi paylaşmam. Onlar dinliyorlarsa izliyorlardır da bence. Onun için onları tuvalete banyoya falan da sokmam. Telefon ve tabletin olduğu ortamda konuşmuyorum, tableti çoğu kez tamamen kapalı tutuyorum. (G35, Erkek, Anadolu İmam Hatip Lisesi)

Kimler tarafından bilmiyorum ama gözetleniyoruz. Yani bir şey konuşuyorum ardından reklamı çıkıyor, ardından videosu çıkıyor. Sinir bozucu oluyor. (G18, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Şimdi kaç adım attığımızı bile gösteren telefonda, böyle bir teknolojiye, bu tür medya hesapları neden bizi takip etmesin diye düşünüyorum. (G9, Kız, Çağdaş Lisesi)

Konum bilgisine ilişkin kaygılar ve kamera ve kişilere erişim kaygıları öğrencilerin bu bilgilere ulaşmak isteyen uygulamaları silmesine, reddetmesine, kullanmaktan vaz geçmesine ve çeşitli tereddütlere neden olmaktadır.

Ben biraz korkak biriyim, eğer çok önemli bir şey olmadıysa ben kişisel bilgilerimi paylaşmam. Uygulamalarda galerime, kimlik numarama, telefon numarama ulaşılsın istemem. Vazgeçiyorum o yüzden (uygulamayı indirmekten) çok bilgi istenince. (G20, Kız, Atatürk Lisesi)

Telefonda bir oyun indirdim. Oyun dedi ki kişilerinize erişmek istiyorum. Bir oyun benim kişilerime erişemez, ne yapacak kişilerini. İsteyeceği şey maksimum mikrofon ve dosyalarımı erişmek isteyebilir başka bir şeye erişmek isteyemez. Direkt vazgeçiyorum. (G23, Erkek, Atatürk Lisesi)

Gözetlenme korkularının kaynağı yalnızca remarketing uygulamaları, dijital araçların izlemesi vs. değil aynı zamanda dijital ortamlarda takip eden diğer kişilerin izlemesinden duyulan bir kaygı da söz konusudur. Öğrenciler çeşitli sebeplerle fazla görünür olmak istemediklerini, bu sebeple paylaşımlarını kısıtladıklarını veya sosyal medyalarında daha özel platformlar oluşturarak paylaşımlarını bu platformlarda yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu sebeple genellikle gönderi paylaşmayıp hikâye paylaştıklarını ve hikayelerini belli kişilerin görünümüne açtıklarını veya ana hesaba ek olarak özel hesaplar açtıklarını dile getirmişlerdir.

Hackerların ip adresime ulaşmalarından korkuyorum. İki ayda bir şifrelerimi değiştiriyorum. Yeni tanıştığım insanlarla da çok dikkatli konuşurum hep. (G23, Erkek, Atatürk Lisesi)

Ben priv hesabımda aktifim genelde. Diğer hesabımı neredeyse hiç kullanmıyorum, çünkü orada sadece tanıştıklarım var, private hesabımda daha çok yakın olduklarım oluyor. (G3, Kız, Çağdaş Lisesi)

Ailem, annem ve babam dışında çok katılar. Sürekli eleştiri eleştiri eleştiri. O kadar bunaltıyorlar ki o yüzden onları takipten de takipçiden de çıkardım. Özgürlüğümü kısıtlıyorlar. O yüzden akrabalarımın ve arkadaşlarımın bazılarının görmesini istemem. (G41, Kız, Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi)

Gözetleniyor olma kaygısının yanı sıra öğrencilerin çoğunluğunda tespit edilen bir diğer durum göz önünde olmaktan hoşlanmama ve görünür olmama isteğidir. Görünür olma arzusunu çocuklukla, ergenlikle, özgüven eksikliği ve ego tatmini ile ilişkilendirip takipçi sayısı, beğeni sayısı, popüler olma, fenomen olma isteklerine olumsuz bir anlam atfetmektedirler.

Göz önünde olmaktan hoşlanmıyorum. Kim ne yapsın beni. Ben de başkalarını merak etmiyorum. (G17, Kız, Çağdaş Lisesi)

İnsanlar sosyal medyada şöyle görünmeyelim, başkası benim hakkında ne düşünüyor düşüncesine çok fazla kapıldı. Ben başkası için değil de kendim için yaşamayı tercih ederim, hani Ahmet benim hakkımda bunu düşünsün, umurumda olmaz kimse. O yüzden zaten çok paylaşım yapmam. (G7, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Takipçi sayısı, popülerlik gereksiz, beğenilmek benim için çok önemli şeyler değil. Küçükken önemserdim bunları. (G20, Kız, Atatürk Lisesi)

Öğrencilerin büyük bir kısmı, sosyal medyada göz önünde olma arzusunu, olmadığı biri gibi görünme, yeni bir kimlik yaratma arzusu ve fiziki sosyallikten dışlanmış olmakla ilişkilendirmektedirler.

Herkes zaten her şeyini paylaşmıyor, herkes en iyi halini, biraz da olmak istediği kişiyi yansıtıyor sosyal medyada. Bence bu bazı şeylerin eksikliğinden oluyor. Yani tamam güzelsin, yakışıklısın okey, eee yani

bu mu senin sadece insanları etkilemek için ortaya koyduğun şey? Bu bana çok basit geliyor. (G11, Kız, Çağdaş Lisesi)

Sosyal hayatta çok göz önünde olamayan veya sosyal hayatta dışlanmış olan insanlar (göz önünde olmaya çalışanlar). Çünkü internet ortamında kişiliğinizi kendiniz yaratıyorsunuz. Orada kendimi farklı biriymiş gibi gösterebiliyorum. Mesela yeni çıkan photoshoplarla birlikte vücudunuzun nasıl görüneceğini değiştirebiliyorsun. Duygularını saklayabiliyorsun. (G6, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Ayrıca sosyal medyada yargılanma korkusu ve linç edilme kaygısı öğrencilerin paylaşımlara yorum, beğeni yapma veya paylaşım yapmalarının önünde çok yaygın olmayan bir diğer engel olarak görülmektedir.

Attığım storylerde kendi yüzümü çok paylaşmıyorum ama sekiz kere düşünerek atıyorum, sosyal medyada güzel görünmek ve zorbalığa uğramamak için. Bazen daha fazla göz önünde olmak istiyorum ama gerek yok diyorum çünkü göz önünde olan insanların da yediği linçler psikolojik olarak onları çok etkiliyor (G11, Kız, Çağdaş Lisesi)

Gizlilik ve güvenliğe ilişkin kaygı duymama: Öğrencilerin önemli bir kısmı gizlilik ve güvenliklerine ilişkin çeşitli kaygıları dile getirmişlerdir. Ancak bu görüşlerin yanı sıra bu hususta herhangi bir kaygı veya korku taşımadığını belirten öğrenciler de vardır. Bu kaygı/korku duymama kategorisi tedbire dayalı korkusuzluk, kayıtsızlık ve görünme arzusu alt kategorilerinden oluşmaktadır.

Öğrencilerin mahremiyetlerine ilişkin kaygı duymuyor olmalarının iki temel belirleyicisi olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, temkinli çevrimiçi pratikler sergilediklerine duydukları inançtır. İkinci ise ‘herkes’ tarafından benzer çevrimiçi pratiklerin sergilenmesinin yarattığı rahatlık ve kayıtsızlık hâlidir.

Tedbire dayalı kaygısızlık: Öğrenciler çevrimiçi ortamların tehlikeli olduğunu ve bu ortamlarda gözetlendiklerini düşünmekle birlikte gereken tedbirleri aldıkları ve temkinli olduklarına ilişkin inançları kendilerini güvende hissetmelerine yol açmaktadır. Çeşitli güvenlik tedbirleri almak, bilinmeyen takipçi kabul etmemek, kısıtlı paylaşım yapmak veya paylaşım yapmamak ve bilinçli bir sosyal medya kullanıcısı olduğunu düşünmek bu çerçevedeki kaygısızlığın temel nedenidir.

Özel hayatımı ihlal etmiyor, çünkü önlemimi alıyorum. (G27, Kız, Atatürk Lisesi)

Ben ve kardeşimde ebeveyn kontrolleri var aygıtlarımızda. Bir süre sınırı var ve indirdiğim uygulamalar babam tarafından görülebiliyor. Ve bazı uygulamaları da babamın izni olmadan indiremiyorum. Zaten bir kişide sosyal medyada gözetlenme korkusu varsa başkalarının görmesini istemediği şeyleri koyuyor olabilir. Bende öyle bir korku yok çünkü biri beni takip etse, gözetlese bile bende bulabileceği pek bir şey yok ki. Ben çok kendi yüzümün gözüktüğü videoları veya başkalarının yüzünün gözüktüğü videoları veya resimleri asla sosyal medyaya yüklememeye dikkat ediyorum. O yüzden çok öyle bir korkum yok. (G16, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Bilinçli kullanılırsa korkmaya gerek yok, o yüzden korkmuyorum. (G1, Kız, Çağdaş Lisesi)

Kayıtsızlık: Öğrencilerin çevrimiçi ortamlarla ilişkili mahremiyet kaygısı duymuyor olmalarının bir diğer nedeni ‘kayıtsızlık’ hâlidir. Bu kayıtsızlık hâli, yapacak bir şey olmaması (güç yetirememe), umursamazlık ve görünür olma arzusu olmak üzere üç temel unsur tarafından tetiklenmektedir. Gözetlendiklerini, güvenliklerinin tehdit altında olabileceğini düşünen bazı öğrenciler bu dijital araç ve uygulamaların yaygın olarak kullanıldığını, kullanılmak zorunda olduğunu, dijital mahremiyet için herhangi bir önlem bulunmadığını ve bireysel olarak bir şey yapılamayacağını belirtip endişe duymadıklarını duysalar da yapılacak bir şey olmadığını belirtmişlerdir.

Bence mahremiyeti ihlal etmiyor. Çünkü insanların çoğu kullanıyor ve artık biz buna mecbur kalmışız bir nevi. (G36, Erkek, Anadolu İmam Hatip Lisesi)

Bir sürü uygulamalarda fotoğraflarımıza erişilmek isteniyor. Bazılarında kabul ettim, lazım olduğu için bazı uygulamalara bilgilerimizi veriyoruz, el mecbur yani. Biraz da risk almak gerekiyor galiba. Bunun önlemi yok bence, sorun kaynağında. (G24, Kız, Çağdaş Lisesi)

Bilgisayar çoğunlukla mahremiyetimizi ihlal ediyor. Kurulumda bile çok fazla kişisel bilgi istiyor. Ben normalde rahatsız olurum hiçbir yere bilgilerimi girmem. Aşabileceğim bir durum değil maalesef. Çünkü girmeden bazı şeylerin erişimi olmuyor. Onun için yapabileceğim bir şey yok. (G38, Kız, Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi)

Buradaki durum tamamen umursamazlıktan kaynaklanan bir kayıtsızlık durumu değildir. Öğrenciler hem güvende kalmak arzusuna hem de bazı uygulamalara erişme veya sosyalleşme arzusuna aynı anda sahip olabilirler. Nitekim mahremiyet ve kamusalılık arasındaki sınırlar sürekli dinamik bir gerilime sahiptir. Yukarıdaki ifadeler öğrencilerin belli bir sınıra kadar taviz vermese de daha fazlasına erişim ihtiyaç veya arzusuyla taviz vermek durumunda kaldığını ve bir süre sonra “yapacak bir şey yok” anlayışıyla mahremiyete ilişkin bazı hususları göz ardı etme eğilimi taşıdığını göstermektedir.

Kayıtsızlık haline yol açan bir diğer unsur ise umursamama halidir. Umursamazlık davranışı içinde olan öğrencilerin bazıları mahremiyetlerinin ihlal edilse de bunun çok da önemli olmadığını bazıları ise herhangi bir mahremiyet ihlalinin söz konusu olmayacağını belirtmişlerdir. Bu noktada umursamazlık davranışının temelinde de benzer çevrimiçi pratiklerin herkes tarafından gerçekleştiriliyor olması, sıradan kişiler olarak gözetlenmeyecekleri, endişe ile yaşanmayacağı, teknoloji çağına ayak uydurmak gerektiği, sakınacak bir şeyinin olmadığı ve teknolojinin o kadar da güvensiz olmadığı düşünceleri bulunmaktadır.

Hayır düşünmüyorum (mahremiyetimin ihlal edildiğini). Çünkü artık bilgisayar, internet bizim hayatımızın bir parçası haline geldi o yüzden buna ayak uydurmamız gerekiyor. (G25, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Yanlış bir şey paylaşmadığım için herkes görebilir, önemli değil. Beni stalklamak isteyen ne yaptığımı ne ettiğimi bilmek isteyen insanlar tarafından gözetlendiğimi düşünüyorum. Benden nefret edenler falan da olabilir. Umursamıyorum. Güvenlik endişesi de duymuyorum. (G42, Kız, Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi)

Endişeleneceksen kullanma. Bunu kullanmama gibi bir seçeneğimiz de olmadığı için endişelenmeyelim ki hayatımızı daha güzel yaşayalım. Sürekli endişelenerek bir yere varamayız. (G12, Kız, Çağdaş Lisesi)

Bilgilerimi çalabilirler ama bir şey olmaz. Benim gibi birçok paylaşım yapan insan var hani önemli değil diyorum. Herkes paylaşıyor sonuçta. Kim niye benim bilgilerimle bir şeyler yapsın? (G14, Kız, Çağdaş Lisesi)

Görünme arzusu, kaygı duymama kategorisi altında sıralanan bir diğer alt kategoridir. Bu kategori kaygı duyanlar kategorisi altında sıralanan gözetlenme kaygısı ile tamamen zıttır. Yani bu kategorideki temel konu gözetlenmek değil görünmek, görünür olmaktır. Öğrencilerin yalnızca üç tanesi göz önünde olmaktan hoşlandığını, bunun etki alanını artıracaklarını, takip edilmek ve beğenilmek suretiyle takdir görmek istediğini, egosunu bu yolla tatmin ettiğini, insanların kendi hakkında ne düşündüğünü önemseydiğini, görünür olmanın sosyal ve mutlu hissettirdiğini ve bir statü temsili olduğunu bildirmiştir. Göz önünde olmaktan hoşlanan ancak güvenlik kaygısı sebebiyle bu hususta geri duran öğrencilerin olduğunu da belirtmek gerekir.

Ego tatmini için önemli. Herkes biraz popüler olmak ister bence, yani çoğu insan. Daha çok arkadaşım olsun ister. O yüzden sosyal medya kullanıyoruz. (G39, Erkek, Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi)

Göz önünde olmaktan hoşlanıyorum çünkü gerçek hayatta ulaşamayacağımız kitlelere ulaşabiliyoruz. O yüzden sosyal medyada daha çok insanla etkileşim kurabiliyorsun. O yüzden göz önünde olmak iyi olacağını düşünüyorum ben açıkçası. Kendi reklamımı yapmak benim için gelecekte daha iyi olabilir. (G25, Erkek, Çağdaş Lisesi)

Hani Instagram düzeni olur ya böyle biyografine yazarsın; şu okuldan mezun oldum. Biraz da takipçinin yüksek olup, takip ettiğinin az olması Instagram sayfanın daha hoş görünmesi gibi olabilir yani, o açıdan hoşuma gidiyor. Az takipçi olunca ezik hissediyorum, çok olunca mutlu oluyorum. (G8, Kız, Çağdaş Lisesi)

Kayıtsızlık hali ve görünme arzusu çalışmada en az tekrarlanan verilerle ulaşılan kategorilerdir. Örneklemin yarısından fazlası dijital mahremiyet farkındalığına sahip olup bu konuya önem vermekte ve bu konuda bir kaygı taşımakta veya tedbirli davrandıkları için kaygılanmamaktadır. Ancak bu konuda tamamen umursamaz olan ve sürekli göz önünde olmak isteyenlerin sayısı oldukça azdır.

SONUÇ

Farklı lise türlerinde 42 öğrenciyle gerçekleştirilen bu fenomenolojik araştırma, lise öğrencilerinin mahremiyet farkındalık ve kaygılarına odaklanmıştır. Mahremiyet farkındalıkları; mahremiyeti kavramsallaştırma biçimleri ve gizliğin yönetimi üzerinden değerlendirilmiştir. Öğrencilerin dijital mahremiyet tanımı, genel olarak “kişinin isteği ve bilgisi dışında bilgilerinin başkalarıyla paylaşılmaması” cümlesinde ortaklaşmaktadır. Ancak “mahrem” olarak görülen bilgi ve içerikler ve sosyal medyayı mahremiyet açısından değerlendirme biçimi farklılaşmaktadır. Öğrenciler, sosyal medya gibi çevrimiçi platformları kendi kullanım biçimlerine, bu platformlara erişilebilirlik düzeylerine göre özel, kamusal veya kendi içinde farklı mahremiyet derecelerine sahip hem kamusal hem de özel alanlar olarak nitelendirmişlerdir. Literatürde lise öğrencileri ile gerçekleştirilen başka fenomenolojik çalışmalar (Yaman & Kaya, 2018) da öğrencilerin sosyal medyalarını arkadaş çevrelerinden oluşan ortak bir kamusal alan olarak algıladıklarını göstermiştir. Dolayısıyla burada belirleyici olan mahremin sınırlarıdır ve bu sınırlar bireylerin mahremin ne olduğuna ilişkin algısı tarafından belirlenir.

Araştırmaya farklı lise türlerinde okuyan kız ve erkek öğrenciler katılmış olsa da lise türü veya cinsiyetin mahremiyet farkındalığı, kaygısı ve alınan tedbirler üzerinde ayırt edici bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Çevrimiçi platformlarda gizlilik ve güvenliğe ilişkin önlemler mahremiyet farkındalığı açısından önemlidir. Başka çalışmalarla (Magolis & Briggs, 2016; Lapenta & Jørgensen, 2015) uyumlu olarak bu araştırmaya katılan öğrencilerin de neredeyse tamamının gizliliklerinin yönetimi konusunda oldukça bilinçli oldukları ve mahremiyetlerine önemli bir değer atfettikleri görülmüştür. Öğrenciler, gizliliklerini yönetmek amacıyla hem gizlilik ayarları, şifreler, denetimler, sözleşmeler gibi teknik tedbirleri hem de paylaşım içerik ve pratikleri üzerinden birtakım etkileşim tedbirlerini devreye sokmuşlardır. Özellikle uygulamaların varsayılan gizlilik ayarlarının denetlenmesi ve daha kısıtlı ayarlarla değiştirilmesi başka çalışmalarda (Utz & Kramer, 2009; Marwick & Boyd, 2014) tespit edilen sonuçlarla uyusmaktadır. Sosyal ağlardaki gizlilik ve güvenlik sözleşmelerinin uzun ve karmaşık yapısına vurgu yaparak bu sözleşmelerin genellikle okunmadığını belirten çalışmalardan (Venkatesh, 2016) farklı olarak bu çalışmada, bu sözleşmelerin dikkate alındığı ve çoğunlukla incelendiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin mahremiyeti tanımlama biçimleri ve gizliliğe ilişkin tutumları mahremiyet bilinç ve farkındalığının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Mahremiyete ilişkin farkındalık elbette ki mahremiyet kaygısı üzerinde etkili olacaktır. Lise öğrencilerinin dijital platformlarda mahremiyetlerinin ihlalden endişe duydukları, araştırmalarla ortaya konmuştur (Gogus & Saygın, 2019). Ancak araştırmamızın sonuçları mahremiyet kaygısının mahremiyet farkındalığı kadar çok bildirilmediğini göstermiştir. Mahremiyetlerinin ihlalden kaygı duyduğunu belirtenler kadar böyle bir kaygılarının olmadığını belirtenler de fazladır. Mahremiyet kaygısı taşıyanların kaygıları, mahremiyetlerinin ihlal edilmesi, kimlik hırsızlığı ve gözetlenme kaygıları etrafında şekillenmiştir. Özellikle kimlik bilgileri, fotoğraf ve adres gibi kişisel bilgilerin başkaları tarafından kötüye kullanılması ve bu suretle hesaplanamayan bir suç mağduru veya faili haline gelmek önemli bir kaygı kaynağıdır. Ancak öğrencilerde mahremiyet noktasında en çok dikkati çeken husus gözetlenme kaygısıdır. Öğrencilerin tamamına yakını, yalnızca akranları veya çevresindeki diğer otorite figürleri tarafından değil, tanıdıkları veya tanımadıkları diğer kişiler, aileleri, sosyal medya uygulamaları, reklam firmaları veya devlet kurumları tarafından gözetlendiğini düşünmektedirler. Konum bilgisinin paylaşılması veya bilinmesi öğrencilerde kaygı yaratan hususların başında gelmektedir. Konum bilgisinin paylaşılması noktasında siber güvensizlik kaygısını aşan, fizik gerçekliğe tekabül eden bir kaygı söz konusudur. Bu kaygı fizik gerçeklikte gözetlenme, takip edilme, tehdit edilme veya hırsızlığa uğrama kaygısıdır. Bu kaygı öğrencileri, konum bilgisini paylaşmamaya veya bu bilgiyi anlık olarak paylaşmamaya itmektedir. Konum bilgisinin paylaşılması konusundaki kaygılar başka çalışmalarla da ortaya konulmuştur. Magolis ve Briggs'in (2016) gençlerin çevrimiçi mahremiyetleri konusundaki farkındalıklarına odaklanan fenomenolojik çalışması, demografik ve diğer kişisel bilgilerini paylaşmaktan endişe duymayan gençlerin sosyal ağlarda fiziksel konumlarını paylaşma konusunda endişe duyduklarını ortaya koymuştur. Kullanılan dijital araçların kameralara, fotoğraflara, mikrofona erişimi, uygulamaların talep ettikleri bilgi ve izinler ve remarketing uygulamaları gözetlenme kaygısını tetikleyen diğer hususlardır. Bu ise öğrencilerde bazı uygulamaları kullanmaktan vazgeçmek, silmek, erişim ayarlarını sık sık denetlemek, sosyal ağlarda paylaşım yapmamak, dijital araçların kamerasını kapatmak veya bu araçların yanında konuşmamak gibi stratejileri gündeme getirmiştir.

Bu kaygıların yanı sıra göz önünde olmaktan hoşlanmama ve görünür olmama isteği de öğrencilerin paylaşım pratikleri üzerinde belirleyicidir. Öğrencilerin genellikle ergenlikle, özgüven eksikliği ve ego tatmini ile ilişkilendirdikleri beğenilme, takip edilme, popülerlik arzusu sosyal medya mecralarında görünür olmama isteklerini tetiklemiştir. Öğrenciler daha küçük yaşlarda beğenilme ve görülme arzusu ile daha serbest çevrimiçi pratikler sergilediklerini ve daha az mahremiyet kaygısı duyduklarını ancak şu anda daha kaygılı ve ihtiyatlı olduklarını dillendirmişlerdir. Bu husus gizlilik/mahremiyet hareketi (privacy movement) (Utz & Kramer, 2009) kavramını desteklemektedir. Bu kavram, sosyal medya ağlarının yeni çıktığı zamanlarda insanların kişisel bilgilerini heyecanla ve açıklıkla paylaştığını ancak zaman içinde ortaya çıkan olumsuz sonuçlar ve teknoloji ve mahremiyet konusundaki farkındalıkla birlikte paylaşım şeklinin değiştiğine vurgu yapar.

Mahremiyet kaygısına sahip olduğunu belirten öğrenciler kadar böyle bir kaygı taşımadığını belirten öğrenciler de fazladır. Temkinli çevrimiçi pratikler sergilediklerine duydukları inanç ve umursamazlık, kaygı duymama tutumunun temel belirleyicileridir. Bu çalışmada en çok tekrar eden kod tedbire dayalı kaygısızlık durumudur. Öğrenciler çevrimiçi ortamların tehlikeli olduğunu ve bu ortamlarda gözetlendiklerini düşünmektedirler. Ancak gerekli tedbirleri aldıkları ve temkinli olduklarına ilişkin inançları kendilerini güvende hissetmelerine ve mahremiyet kaygısı duymamalarına yol açmaktadır. Ancak öğrenciler tamamen bu mecralardan soyutlanmak veya her şeyi ifşa etmek yerine ihtiyatlı bir tutum benimsiyorlar. Mahremiyetleri konusundaki endişeleri nedeniyle bu mecralardan tamamen çekilmek yerine, mahremiyetlerinin sınırları noktasında bir müzakere süreci yürüterek, bilinmeyen takipçi kabul etmemek, kısıtlı paylaşım yapmak veya paylaşım yapmamak, eksik veya yanlış bilgiler girmek, paylaşımlarını bazı arkadaşlarla sınırlamak suretiyle gizliliklerini optimize

etmeye çalışıyorlar. Madden ve arkadaşlarının (2013) araştırması da bu sonuçları destekler bulgulara sahiptir. Söz konusu araştırma, gençlerin dijital platformlarda bilgilerini paylaşmaya yatkın olduklarını, ancak gizlilik ayarlarını yönetme ve profillerini kısıtlama konusunda oldukça bilinçli oldukları için mahremiyet ihlali konusunda yüksek bir kaygı taşımadıklarını bulgulamıştır. Literatürdeki bazı araştırmaların (Barnes, 2006; Venkatesh, 2016) iddiasının aksine gençler mahremiyetleri konusunda oldukça hassaslar ve çevrimiçi pratiklerini de buna göre yeniden düzenliyorlar. Alınan tüm bu önlemler ve bilinçli bir sosyal medya kullanıcısı olduğu düşüncesi bu çalışma kapsamında mahremiyet kaygısı duymadığını bildiren öğrencilerin en temel gerekçeleridir. Hoffnagle ve arkadaşlarının (2010) gerçekleştirdikleri kapsamlı araştırma da bu sonuçları destekler niteliktedir. Araştırma bulguları, gençlerin mahremiyetleri konusunda yetişkinlerle benzerlik taşıdıklarını ve mahremiyetlerine önem vermedikleri iddiasının yanlış olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar, mahremiyet kaygısının tek başına mahremiyet farkındalığı ve gizliliğin yönetimiyle yakın ilişkisini ortaya koymaktadır. Literatürde “mahremiyet paradoksu” (Utz & Kramer, 2009) olarak nitelendirilen mahremiyetini koruma arzusu ve izlenim yönetimi endişesi, bu çalışmada da önemli bir husus olarak ortaya çıkmıştır. Utz ve Kramer’in (2009) de ortaya koyduğu gibi sosyal medyanın fırsat ve tehlikeleri, gençleri hem gönüllü bilgi ifşasına hem de kısıtlayıcı tedbirler almaya ve ihtiyatlı davranmaya itmiştir. Benzer şekilde literatürdeki diğer araştırmalar da (Stuart vd., 2019; Tüfekçi, 2008) mahremiyetin etkileşimsel, bağlamsal ve sürekli değişen ve yeniden düzenlenen sınırlara sahip olduğunu, mahremiyet tutumlarının gizlilik ile açıklık arasında bir sınır yönetme süreci olduğunu ortaya koymuşlardır. Mahremiyet bilinç ve farkındalığı yüksek olup mahremiyet kaygısı duyan öğrenciler de vardır, ancak bu çalışmada farkındalık ve kaygı arasındaki ilişki tamamen doğrusal yönde değildir. Mahremiyet farkındalığı yüksek olanların kaygı seviyelerinin daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Tabi ki bu durum, algılanan riskle yakından alakalıdır. Mahremiyet farkındalıkları yüksek olan öğrenciler çevrimiçi pratiklerini daha güvenli bir temelde gerçekleştirmekte, paylaşımlar ve gizlilik noktasında daha temkinli davranmaktadırlar. Aslında bu bireylerin dijitalleşmeye ve mahremiyete ilişkin başlangıçta algıladıkları risk yüksektir. Ancak bu yüksek risk beklentisi temkinli davranışa bu davranış biçimi ise mevcut durumda kendileri için düşük mahremiyet kaygısına yol açmaktadır.

Mahremiyet kaygısı duymamaya etki eden bir diğer unsur ise güç yetirememe, umursamazlık ve görünür olma arzusu tarafından tetiklenen kayıtsızlık halidir. Mahremiyet kaygısı duymadığını belirten öğrencilerin bazıları bireysel olarak mahremiyeti sağlayacak güce sahip olunamayacağı ve dijital mecraları kullanmanın gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Çok az sayıdaki öğrenci ise mahremiyetlerinin ihlalinin çok da önemli sonuçları olmayacağını ve teknoloji çağına ayak uydurmanın gerekliliğine vurgu yapmıştır. Herkesin aktif yer aldığı bir sistemde kendi mahremiyetlerinin çok önemli olmadığını belirtmişlerdir. Soffer ve Cohen’in (2014) lise öğrencileriyle gerçekleştirdikleri nitel çalışmanın sonuçları da öğrencilerin gizliliklerinden vazgeçmeyi dijital ortamları kullanabilme imkanının bir bedeli olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Mahremiyet kaygısı duymama noktasında bir diğer husus da yalnızca üç kişi tarafından tekrarlanan görünme, göz önünde olma arzusudur. Beğenilme ve onaylanma arzusu ile mahremiyetin gönüllü ifşası araştırmalarda sıklıkla rastlanılan bir bulgudur (Sütlüoğlu, 2015; Aydın, 2022). Bu arzu gözetlenme kaygısı kategorisinin doğrudan karşısında konumlanmaktadır. Bazı öğrenciler kaygı duymak bir yana, beğenilmek ve takip edilmek suretiyle bir statü elde etmek istemekte ve mahremiyetlerini kendi arzularıyla ifşa etmektedirler.

Sonuç olarak, bu çalışma ile öğrencilerin dijital mahremiyetleri konusunda umursamaz olmadıkları ve mahremiyetin etkileşimsel ve bağlamsal olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu örneklem çerçevesinde gençlerde kamusal alanda bir teşhir/ görölme arzusundan söz etmek zordur.

Ancak tam anlamıyla kamusal alana açılma korkusunun ve mahremiyet kaygısının yarattığı bir çekilmeden de söz edemeyiz. Elbette ki mahremiyet kaygısının ve kamusala açılma korkusunun yol açtığı hiç paylaşım yapmama, sadece seyirci kalma gibi pratikler vardır. Ancak öne çıkan temel husus, mahremiyetin bu arzu ve korku arasında ve özellikle de sınırları korku ile yeniden belirlenen bir noktada konumlandırıldığıdır. Öğrenciler paylaşımlarını tamamen dışarı açık ve geniş kitlelere yönelik değil kendi arkadaş çevreleri veya sınırladıkları kişilerle sınırladıkları ölçüde gerçekleştirmişlerdir. Yani çevrimiçi platformlarda kendi inşa ettikleri kısıtlı kamularında mahremiyetlerini bir dereceye kadar ifşa ederler. Bu “sosyal” mecraları çeşitli taktik ve stratejilerle daha az kamusal ve daha mahrem olarak inşa ederek bu yeni alanda paylaşımlarını gerçekleştirirler. Kamusal alandan tamamen çekilmek yerine kamunun sınırlarını değiştirmek ve yeni bir tip kamusal veya mahrem alanda paylaşım yapmak bu mecraları gençler için daha korunaklı ve kullanışlı kılmaktadır.

Bu çalışma yalnızca gençlerin mahremiyet farkındalık ve kaygılarına odaklanmıştır. Sonraki çalışmalar, siber zorbalık ve mahremiyet ihlali karşısında gençlerin farkındalık ve tutumlarına odaklanabilirler.

SUMMARY

The purpose of this study is to reveal high school students' awareness and concerns regarding their digital privacy, focusing on their perspectives and experiences. In this context, the privacy awareness and concerns of high school youth are discussed within the framework of public and private spaces. The opportunities provided by digitalization allow individuals to maintain social relationships independent of physical spaces. People can follow both known and unknown individuals from their homes or rooms and can be followed in return. In the physical world, the boundary between private and public is generally defined by physical walls, locks, and other tangible barriers, where surveillance, stalking, or exposure may be seen as threats or crimes. However, in cyberspace or virtual reality, these actions are fundamental to the system's functioning. Digital environments, particularly social media platforms, allow individuals to willingly expose even their most private moments to the public. Digitalization not only opens private spaces to the public but also brings the public into private spaces.

There is a significant body of research on the online privacy of high school students and adolescents. However, these studies are generally based on quantitative methods. This study, in contrast, seeks to evaluate awareness and concerns regarding online privacy by centering on students' own perspectives and experiences. Therefore, a qualitative method and a phenomenological design were adopted in this research. Using a maximum variation sampling strategy, a form of purposive sampling, a total of 42 interviews were conducted in three different types of schools (general high school, private high school, and vocational high school) in Eskişehir. Among the interviewees, 23 were female and 19 were male.

The interviews were conducted face-to-face by the researchers within the school boundaries, during times that were convenient for the students, and with the permission of the school administration. Each interview lasted approximately 40 minutes and was fully recorded. The interview guide consisted of six structured demographic questions, four short-answer open-ended questions about the digital tools used and their frequency of use, and finally, 20 main questions.

The aim of this study is to uncover high school students' awareness and concerns about their digital privacy. First, to understand students' digital privacy awareness, they were asked: (1) how they define digital privacy, (2) how they perceive social media as a space, and (3) how they manage their privacy on these platforms. Secondly, questions were asked to understand their concerns and attitudes toward protecting their privacy in digital environments. These questions broadly aimed to understand:

(1) what types of information they share or avoid sharing on social media, (2) their approaches and concerns regarding privacy and security in digital environments, and (3) their views on surveillance and visibility.

This phenomenological study, conducted with 42 high school students from diverse high school types, focused on high school students' privacy awareness and anxieties. Privacy awareness was assessed through students' conceptualizations of privacy and their confidentiality management strategies. Students generally defined digital privacy as the "avoidance of sharing their information with others without their explicit consent and knowledge." However, students' conceptions of private information and their social media privacy perceptions varied. Students characterized online platforms like social media as spaces with different degrees of privacy, ranging from private to public or a combination of both, depending on their use of the platform and its accessibility. The crucial factor here is the boundary of privacy, which is defined by individuals' perception of what constitutes private information.

Privacy and security measures on online platforms are crucial for privacy awareness. It was observed that almost all of the students who participated in this study were highly conscious of managing their privacy. To manage their privacy, students implemented both technical measures such as privacy settings, passwords, controls, and agreements, and interaction measures related to content sharing practices. The monitoring and adjustment of default privacy settings to more restrictive options is a result found in other studies as well.

In conclusion, this study found that students are not indifferent to their digital privacy and that privacy is positioned between interactional and contextual factors. Thus, it is difficult to speak of an exhibitionist desire or a desire to be seen in public among this sample of youth. However, we cannot speak of a complete withdrawal due to fear of exposure to the public and privacy concerns either. Of course, there are practices like complete non-sharing or mere observation resulting from privacy concerns and fear of exposure. However, the key finding is that privacy is situated between this desire and fear, with boundaries redefined by fear. Students shared their content not completely openly to large audiences, but rather limited it to their circle of friends or selected individuals. They partially disclosed their privacy in these self-constructed limited publics on online platforms. By constructing these "social" spaces with various tactics and strategies as less public and more private, they create a new domain for sharing. Instead of completely withdrawing from the public sphere, redefining the boundaries of the public and sharing within a new type of public or private space makes these platforms safer and more useful for youth. This study focuses solely on the privacy awareness and concerns of young people. Future research could focus on youth's awareness and attitudes toward cyberbullying and privacy violations.

Makale Bilgileri		Article Information	
Etik Kurul Kararı:	Çalışma, Anadolu Üniversitesi'nin 17.09.2020 tarihli ve 88074293-605.01-E.12930413 onay numaralı kararı ile Etik Onay almıştır.	Ethics Committee Approval:	This study received ethical approval from Anadolu University on September 17, 2020, with approval number 88074293-605.01-E.12930413.
Katılımcı Rızası:	Araştırmaya katılanlara çalışmanın amacı ifade edilerek rızaları alınmıştır.	Informed Consent:	Informed consent was obtained from all study participants after explaining the study's purpose.
Mali Destek:	Çalışma için Anadolu Üniversitesi Kurumunun Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Programından mali destek alınmıştır. Araştırma	Financial Support:	This study was financially supported by Anadolu University's Scientific Research Projects (BAP) Program. The research is

	1909E169 nolu BAP projesinden türetilmiştir.		derived from BAP project number 1909E169.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	Conflict of Interest:	No conflicts of interest between individuals or institutions were declared in this study.
Telif Hakları:	Çalışmada telif gerektiren herhangi bir görsel kullanılmamıştır.	Copyrights:	No copyrighted images were used in this study.

KAYNAKÇA

- Acquisti, A., Gritzalis, S., Lambrinoudakis, C. & di Vimercati, S. (2007). Digital privacy: Theory, technologies, and practices. New York: Auerbach Publications.
- Akça, G. & Başer, D. (2013). Karanlığın yok oluşu. Gelişen teknolojinin gizlilik ve mahremiyet üzerindeki etkileri. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (26), 19- 42. <https://dergipark.org.tr/en/pub/musbed/issue/23549/250903>.
- Allen, A. L. (1988). Uneasy access: Privacy for women in a free society. Totowa, NJ: Rowman & Littlefield.
- Andrejevic, M. (2007). Surveillance in the digital enclosure. The Communication Review 10(4), 295-317. doi: 10.1080/10714420701715365.
- Aydın, B. (2022). Sanal mahremiyet algısının çöküşü: Tiktok uygulaması örneğinde bir inceleme. Uluslararası Sosyal Medya ve İletişim Araştırmaları Dergisi, (2), 71-89. <http://dx.doi.org/10.29228/smacjournal.50062>.
- Barnes, S. B. (2006). A privacy paradox: Social networking in the United States. First Monday 11(9), 1-12. doi: 10.5210/fm.v11i9.1394.
- Bauman, Z. & Lyon, D. (2013). Akışkan gözetim. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bogdan, R. & Biklen, S. K. (2007). Qualitative research for education: An introduction to theories and method. Boston: Allyn & Bacon.
- Can, İ. & Ulutaş, E. (2021). Teşhir toplumu: Bir duyu sosyolojisi denemesi. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Creswell, J. W. (1998). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dolgun, U. (2004). Gözetim toplumunun yükselişi: Enformasyon toplumundan gözetim toplumuna. Yönetim Bilimleri Dergisi 2(1), 55- 74. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/46430>.
- Dolgun, U. (2005). Enformasyon toplumundan gözetim toplumuna: 21. yüzyılda gözetim, toplumsal denetim ve iktidar ilişkileri. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Dolgun, U. (2008). Şeffaf hapishane yahut gözetim toplumu. Bursa: Ötüken Neşriyat.
- Fischer-Hübner, S. (2001). IT-security and privacy: Design and use of privacy-enhancing security mechanisms. Springer Science & Business Media.
- Foucault, M. (2000). Büyük kapatılma. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gibson, W. (1984). Neuromancer. New York: Ace Books.
- Goffman, E. (1959). The presentation of self in everyday life. New York: The Overlook Press.
- Gogus, A., & Saygın, Y. (2019). Privacy perception and information technology utilization of high school students. Heliyon, 5(5). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01614>.
- Göregenli, M. (2015). Çevre psikolojisi: İnsan- mekân ilişkileri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Guest, G., Bunce, A. & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18, 59- 82. doi: 10.1177/1525822X05279903.
- Hall, E. T. (1966). *The hidden dimension*. Garden City, NY: Doubleday.
- Hennik, M. & Kaiser, B. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests. *Social Science & Medicine*, 292, 114523. doi: 10.1016/j.socscimed.2021.114523.
- Hoofnagle, C., King, J., Li, S. & Turow, J. (2010). *How different are young adults from older adults when it comes to information privacy attitudes and policies?* Berkeley, CA: University of California.
- Jarvis, J. (2011). *Public parts: How sharing in the digital age improves the way we work and live*. New York, NY: Simon& Schuster.
- Kuzel, A. J. (1992). Sampling in qualitative inquiry. B. F. Crabtree & W. L. Miller (Ed.), *Doing qualitative research içinde* (s. 31–44). Newbury Park, CA: Sage.
- Lapenta, G. H., & Jørgensen, R. F. (2015). Youth, privacy and online media: Framing the right to privacy in public policy-making. *First Monday*. <https://doi.org/10.5210/fm.v20i3.5568>.
- Lewis, K., Kaufman, J. & Christakis, N. (2008). The taste for privacy: An analysis of college student privacy settings in an online social network. *Journal of computer-mediated communication*, 14(1), 79-100. doi: 10.1111/j.1083-6101.2008.01432.x.
- Lyon, D. (1994). *The electronic eye: The rise of surveillance society*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Madanipour, A. (2003). *Public and private spaces of the city*. London: Routledge.
- Madden, M., Lenhart, A., Cortesi, S., Gasser, U., Duggan, M., Smith A. & Beaton, M. (2013). *Teens, social media, and privacy*. Washington, DC: Pew Internet & American Life Project.
- Magolis, D. & Briggs, A. (2016). A phenomenological investigation of social networking site privacy awareness through a media literacy lens. *Journal of Media Literacy Education*, 8(2), 22-34. doi: 10.23860/jmle-8-2-1.
- Margulis, S. T. (1977). Conceptions of privacy: Current status and next steps. *Journal of Social Issues*, 33(3), 5-21. doi: 10.1111/j.1540-4560.1977.tb01879.x.
- Margulis, S. T. (2011). Three theories of privacy: An overview. S. Trepte & L. Reinecke (Ed.), *Privacy online: Perspectives on privacy and self-disclosure in the social web içinde* (s. 9- 17). London: Springer Science & Business Media.
- Marwick, A. E. & Boyd, D. (2014). Networked privacy: How teenagers negotiate context in social media. *New media & society*, 16(7), 1051-1067. doi: 10.1177/1461444814543995.
- Okmeydan, S. B. (2017). Postmodern kültürde gözetim toplumunun dönüşümü: 'Panoptikon'dan 'sinoptikon' ve 'omniptikon'a. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 45-69. doi: 10.5824/1309-1581.2017.5.003.x.
- Öztürk, R. (2018). Görenin üstünlüğünden gören-görünen işbirliğine: Gözetlenen toplumda gönüllü gözetim. *Yeni Medya*, (4), 17-28. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1177465>.
- Papacharissi, Z. & P. L. Gibson. (2011). Fifteen Minutes of Privacy: Privacy, Sociality, and Publicity on Social Network Sites. S. Trepte & L. Reinecke (Ed.), *Privacy online: Perspectives on privacy and self-disclosure in the social web içinde* (s. 75-89). London: Springer Science & Business Media.
- Petronio, S. (2002). *Boundaries of privacy: Dialectics of disclosure*. New York: Suny Press.
- Quinn, K. & Epstein, D. (2018). # MyPrivacy: How users think about social media privacy. *Proceedings of the 9th international conference on social media and society içinde* (ss. 360-364). <https://dl.acm.org/doi/pdf/10.1145/3217804.3217945>

- Rosen, J. (2005). *The naked crowd: Reclaiming security and freedom in an anxious age*. Random House Trade Paperbacks. http://www.antonioacasella.eu/nume/rosen_2004.pdf.
- Soffer, T., & Cohen, A. (2014). Privacy perception of adolescents in a digital world. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 34(5-6), 145-158.
- Solove, D. J. (2002). Conceptualizing privacy. *California Law Review*, 90, 1087-1155. https://scholarship.law.gwu.edu/faculty_publications.
- Strauß, S. & Nentwich, M. (2013). Social network sites, privacy and the blurring boundary between public and private spaces. *Science and Public Policy*, 40(6), 724-732. doi: 10.1093/scipol/sct072.
- Stuart, A., Bandara, A. K. & Levine, M. (2019). The psychology of privacy in the digital age. *Social and Personality Psychology Compass*, 13(11), 1- 14. doi: 10.1111/spc3.12507.
- Sungur, M. & Aydın, D. (2021). Konya konutlarında (1920-1980) mekânsal mahremiyetin sosyal paradigmlar bağlamında incelenmesi. *Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 16(32), 387-414. doi: 10.5281/zenodo.6527706.
- Sütlüoğlu, T. (2015). Sosyal paylaşım ağlarında gençlerin sosyalleşme ve kimlik inşası süreçleri: Facebook örneği. *Folklor/Edebiyat*, 21(83), 125-147. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/255547>.
- Tufekci, Z. (2008). Can you see me now? Audience and disclosure regulation in online social network sites. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 28(1), 20-36. doi: 10.1177/0270467607311484.
- Utz, S. & Krämer, N. (2009). The privacy paradox on social network sites revisited: The role of individual characteristics and group norms. *Cyberpsychology: Journal of psychosocial research on cyberspace*, 3(2), 2. <http://cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2009111001&article=2>.
- Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. New York: Routledge.
- Vassilaki, P. & Ekim, E. (2015). Levels of privacy on the borders of public, semi public, private residential life (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Chalmers University, İsveç.
- Venkatesh, A. (2016). Social media, digital self, and privacy: A socio-analytical perspective of the consumer as the digital avatar. *Journal of the Association for Consumer Research*, 1(3), 378-391. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/epdf/10.1086/686914>.
- Weber, R. H. (2015). The digital future—a challenge for privacy? *Computer Law & Security Review*, 31(2), 234- 242. doi: 10.1016/j.clsr.2015.01.003.
- Webster, F. (2014). *Theories of the information society*. London: Routledge.
- Westin, A. F. (1967). *Privacy and freedom*. New York, NY: Ig Publishing.
- Yaman, D. & Kaya, S. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medyada mahremiyet algılarının incelenmesi. *Conference: International Symposium on Communication in the Digital Age, Mersin*. 115-124.